(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय

नौ-विधी आणि उप नौ-विधी अधिकारिता

वाणिज्यिक नौ-विधी दावा क्रमांक - ८१/२०२१

मध्ये

अंतरिम अर्ज क्रमांक १४८९/२०२५

मुंबई बंदर प्राधिकरण मंडळ **वादी**

विरुद्ध

हलानी स्टार आणि इतर **प्रतिवादी**

<u>मधील प्रकरणात</u>

भंभानी शिपिंग लिमिटेड **अर्जदार**

अर्जदार/प्रतिवादी क्रमांक २ साठी, क्रॉफर्ड बेली अँड कंपनी यांच्या निर्देशाखाली, श्री. ध्रुव गांधी सोबत सुश्री चार्मी शाह.

वादीसाठी, श्री. अजय फर्नांडिस सोबत श्रीमती नीना मोतीवाला, सुश्री जान्हवी कांडेकर आणि सुश्री अंजली कोटेचा.

न्यायमंच : न्यायमूर्ति अभय आहुजा.

तारीख : ७ नोव्हेंबर, २०२५.

<u>मौखिक आदेश :</u>

१. हा अंतरिम अर्ज अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी झालेला सुमारे ६८४ दिवसांचा विलंब माफ करण्याची आणि ते अभिलेखावर दाखल करून घेण्यासाठी निर्देश देण्याची मागणी करतो.

२. अर्जदारासाठी हजर असलेले विद्वान वकील श्री. गांधी यांनी सादर केले की हा अर्ज प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने दाखल करण्यात आला आहे. विद्वान वकील सादर करतात की वादपत्र दिनांक २७ ऑगस्ट २०२१ रोजी दाखल करण्यात आलेले होते आणि दिनांक १८ डिसेंबर २०२१ रोजी त्याची नोंद घेण्यात आली होती. प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने लेखी निवेदन ८ नोव्हेंबर २०२१ रोजी १२० दिवसांची मुदत संपण्यापूर्वी दाखल करण्यात आले होते. अंतरिम अर्ज (एल) क्रमांक ७३१५/२०२३ द्वारे, वादीने दावा दाखल केल्यानंतर उद्भवलेल्या काही दाव्यांचा समावेश करण्यासाठी वादपत्रात सुधारणा करण्यासाठीची विनंती केली. हा अंतरिम अर्ज दिनांक ११ एप्रिल २०२३ रोजीच्या आदेशाद्वारे मंजूर करण्यात आलेला होता आणि या आदेशाद्वारे प्रतिवादींना त्यांना सुधारित वादपत्र बजावण्यात आल्याच्या तारखेपासून तीन आठवड्यांच्या कालावधीत सुधारित वादपत्रावर अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची परवानगी देण्यात आली होती.

३. श्री. गांधी सादर करतात की दुर्दैवाने प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करणे बाकी राहिले होते आणि जेव्हा ३१ जानेवारी २०२५ रोजी दावा लावण्यात आलेला होता, तेव्हा प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने वादीने दाखल केलेला अतिरिक्त दावा नाकारण्यासाठी अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी परवानगी मागण्यात आली होती. श्री. गांधी यांनी असे सादर केले आहे की त्या वेळी असा प्रश्न उपस्थित झाला की वाणिज्यिक न्यायालय कायदा, २०१५ द्वारे सुधारित दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ ("सीपीसी") च्या तरतुदींनुसार वाणिज्यिक दाव्याच्या संदर्भात अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी काही कालमर्यादा आहे का ?

४. दिनांक ७ मार्च २०२५ रोजी जेव्हा हे प्रकरण लावण्यात आले तेव्हा अर्जदाराच्या वतीने सीपीसीच्या आदेश VIII नियम ९ आणि १० च्या संदर्भात दिलेल्या खालील तीन निर्णयांवर भरवसा ठेवण्यात आला, ज्यामध्ये असे म्हटले गेले की सीपीसीच्या आदेश VIII नियम १० मध्ये कोणतेही बंधन नसल्यामुळे, लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी ९० दिवसांची मुदत संपल्यानंतर आणखी वेळ दिला जाऊ शकत नाही, हाच तर्क अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याच्या संदर्भात नियम ९ ला देखील लागू होईल आणि ३० दिवसांची मुदत संपल्यानंतरही अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यास परवानगी देण्याचा न्यायालयाला विवेक असेल कारण सीपीसीच्या आदेश

VIII नियम १० मध्ये वाणिज्यिक न्यायालय कायदा २०१५ लागू झाल्यानंतरही कोणतेही निर्बंध नाहीत की ३० दिवसांच्या समाप्तीनंतर आणखी मुदत दिली जाऊ शकत नाही.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

५. श्री. गांधी, विद्वान वकील सादर करतात की याच सुनावणीवेळी वादीच्या वतीने हजर असलेल्या विद्वान वकिलानी असा युक्तिवाद केला की अर्जदाराच्या वतीने अर्ज/शपथपत्र दाखल करणे योग्य ठरेल आणि अशा प्रकारे हा अर्ज २६ मार्च २०२५ रोजी दाखल करण्यात आला.

६. श्री. गांधी असे सादर करतात की सीपीसी च्या आदेश आठव्या नियम ९ अंतर्गत जरी अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची मुदत ३० दिवसांपेक्षा जास्त नसली तरी, अपवादात्मक प्रकरणांमध्ये हे न्यायालय त्याला मुदतवाढ देऊ शकते. श्री. गांधी सादर करतात की हा नियम आठव्या आदेशाच्या नियम १ च्या विपरीत आहे. पुढे, आदेश VIII चे आणखी एक वैशिष्ट्य, जे नियम १० मध्ये आढळते, जे वाणिज्यिक

1(२००५) ६ एससीसी ३४४.

2 (२००९) १५ एससीसी ५२८.

3 (२०१६) २ एमएच. एल. जे. १७८.

न्यायालय कायद्यानुसार वाणिज्यिक विवादांना लागू केले गेले आहे, ते म्हणजे कोणतेही न्यायालय लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी आदेश VIII च्या नियम १ अंतर्गत प्रदान केलेल्या वेळेची मुदत वाढवण्याचा आदेश देणार नाही, परंतु नियम ९ अंतर्गत अशी निर्बंधे न्यायालयाच्या अधिकारावर ठेवली गेली नाहीत. श्री. गांधी सादर करतात की हे अपरिहार्यपणे सूचित करते की नियम १ मध्ये निर्धारित केलेली कालमर्यादा ही एक कठोर कालमर्यादा आहे, जी कोणत्याही परिस्थितीत वाढवली जाऊ शकत नाही, नियम ९ मध्ये निर्धारित केलेली कालमर्यादा विहित आहे आणि अपवादात्मक तथ्ये आणि परिस्थितींमध्ये वेळ वाढवण्याचा न्यायालयाला विवेक आहे.

७. श्री. गांधी पुढे असे सादर करतात की, सन्मामाननीय सर्वोच्च न्यायालयाने *[illegible]* प्रकरणात असे निरीक्षण नोंदवले आहे की, अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यास नकार देण्यासाठी किंवा नियम ९ अंतर्गत अर्ज फेटाळण्यासाठी केवळ विलंब हा पुरेसा आधार नाही, ज्यामध्ये अतिरिक्त लेखी निवेदनाला विरोध करणाऱ्या पक्षावर कोणताही पूर्वग्रह निर्माण केला जाणार नाही.

८. श्री. गांधी सादर करतात की अर्ज दाखल करण्यास उशीर होण्यामागे पुरेसे कारण आहे. ११ एप्रिल २०२३ रोजीच्या आदेशाने अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी तीन आठवड्यांचा वेळ देण्यात आला असला तरी, वादीने अंतरिम अर्ज

(एल) क्रमांक २६३०१/२०२३ दाखल केला होता ज्यामध्ये सीपीसीच्या आदेश XIII-ए अंतर्गत संक्षिप्त न्यायनिर्णयाची मागणी करण्यात आली होती, त्यामुळे प्रतिवादी क्रमांक २ ने दिनांक १८ सप्टेंबर २०२४ रोजी फेटाळण्यात आलेल्या अंतरिम अर्जाचा बचाव करण्यात आपली सर्व शक्ती खर्ची घातली होती. श्री. गांधी असे सादर करतात की अर्जदाराने सावधपणे बचाव केल्यामुळेच वादीने दाखल केलेला संक्षिप्त न्यायनिर्णयासाठीचा अंतरिम अर्ज फेटाळण्यात आला. त्यामुळे दिलेल्या तीन आठवड्यांच्या कालावधीत अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करता आले नाही. श्री. गांधी सादर करतात की त्यानंतर अगदी पहिल्या संधीवर जेव्हा दावा निर्देशांसाठी लावण्यात आला, तेव्हा संक्षिप्त न्यायनिर्णयासाठीचा अर्ज फेटाळण्यात आल्यानंतर प्रतिवादी क्रमांक २ ने अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी परवानगी मागितली. त्यामुळे प्रतिवादी क्रमांक २ च्या प्रामाणिकपणावर शंका घेतली जाऊ शकत नाही, असे श्री. गांधी सादर करतात.

९. श्री. गांधी पुढे सादर करतात की प्रस्तुत प्रकरणात, अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यास झालेला विलंब माफ केल्यास वादीला कोणताही पूर्वग्रह निर्माण होणार नाही. विलंब हा सुनावणीपूर्वीचा विलंब आहे, कारण मुद्दे देखील तयार करण्यात आलेले नाहीत आणि न्यायचौकशी अद्याप सुरू झालेली नाही. विलंब माफ केल्याने प्रकरणाचा सर्वांगीण निर्णय घेता येईल आणि प्रतिवादी क्रमांक २ ला वादीने

दाखल केलेला अतिरिक्त दावा नाकारण्याची संधी मिळेल. श्री. गांधी यांनी असे सादर केले आहे की मूळ वादीचा दावा रुपये १,४८,००६,४२.१८/- साठीचा होता, परंतु दुरुस्तीनंतर दावा रुपये १,६६,६५,१७०/- पर्यंत वाढला आहे. दुसऱ्या शब्दांत सांगायचे तर, दाव्यामध्ये १८,६४,५२७.८३/- रुपयांची वाढ करण्यात आली आहे.

१०. श्री. गांधी यांनी वादीच्या बाजूने कारवाईचे कारण समोर आल्यानंतर सुमारे १५ महिन्यांनी वादपत्रात सुधारणा करून अतिरिक्त दावे समाविष्ट करण्याच्या प्रयत्नात वादीच्या वर्तनावरही निवेदन केले आहे. श्री. गांधी यांनी असे सादर केले की सादर करण्यात आलेले दावे २ डिसेंबर २०२१ रोजीच वादीला ज्ञात होते परंतु दुरुस्तीसाठी अंतरिम अर्ज १५ मार्च २०२३ रोजीच दाखल करण्यात आला होता, जो ११ एप्रिल २०२३ रोजी मंजूर करण्यात आला. श्री. गांधी सादर करतात की वादीने स्वतःच स्वतःच्या दाव्यात सुधारणा करण्यास सुमारे दीड वर्षांच्या कालावधीसाठी विलंब केला आहे आणि प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यास झालेला विलंब माफ केला जाऊ नये असे म्हणणे ऐकून घेऊ शकत नाही, विशेषतः, जेव्हा मध्यंतरी प्रतिवादी क्रमांक २ सीपीसी च्या आदेश XIII-ए अंतर्गत वादीने दाखल केलेल्या अंतरिम अर्जाचा सावधपणे बचाव करत होता.

११. दिनांक ३१ जानेवारी, २०२५ ते २६ मार्च, २०२५ या कालावधीच्या संदर्भात, श्री. गांधी सादर करतात की या कालावधीसाठी कोणताही विलंब झाला आहे

असे म्हणता येणार नाही कारण या कालावधीत आठव्या आदेशाच्या नियम ९ च्या मुद्द्यावर या न्यायालयासमोर चर्चा झाली आहे.

१२. श्री. गांधी सादर करतात की त्यानुसार अंतरिम अर्ज दाखल करण्यास झालेला विलंब स्पष्ट करण्यासाठी पुरेसे कारण तयार केले आहे.

१३. श्री. गांधी यांनी सादर केले आहे की वादीने त्याच्याच उत्तरात अंतरिम अर्जाचे स्वरूप किंवा त्याच्या सत्यापनसंदर्भात अति तांत्रिक दृष्टीकोन स्वीकारला आहे आणि त्याला कोणतेही महत्त्व दिले जाऊ शकत नाही.

१४. श्री. गांधी सादर करतात की त्यांचे पक्षकार अर्ज मंजूर करण्यासाठी या न्यायालयाने लादलेल्या कोणत्याही अटी पाळण्यास तयार आहेत.

१५. दुसरीकडे, वादीचे विद्वान वकील श्री. फर्नांडिस उत्तरात घेतलेल्या कारणांचा पुनरुच्चार करतात. श्री फर्नांडिस यांनी असे सादर केले आहे की ए[illegible]या प्रकरणात सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाच्या पार्श्वभूमीवर, सीपीसीच्या आदेश VIII मधील नियम १ आणि १० हे स्पष्टपणे अनिवार्य आहेत आणि नियम ९ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल

---

4 (२०१९) १२ एससीसी २१०.

करण्यासाठी ३० दिवसांपेक्षा जास्त वेळ वाढवण्याचा न्यायालयाला अधिकार नसल्याने आदेशाचे उल्लंघन करता येणार नाही.

१६. श्री. फर्नांडिस पुढे सादर करतात की अन्यथा ६८४ दिवसांचा झालेला विलंब माफ करण्यासाठी पुरेसे कारण नाही आणि जर हे न्यायालय कोणत्याही परिस्थितीत अर्ज मंजूर करण्यास इच्छुक असेल तर ते खर्चाचा आदेश पारित करण्याच्या अधीन असले पाहिजे.

१७. मी विद्वान वकिलाचे म्हणणे ऐकले आहे आणि त्यांच्या सादर निवेदनाचा विचार केला आहे.

१८. सीपीसी च्या आठव्या आदेशाचे नियम १, ९ आणि १० खाली उपयुक्तपणे पुनरुत्पादित केले आहेत :-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

१९. पुढे जाण्यापूर्वी आतापर्यंतच्या कायद्याचा विचार करणे योग्य ठरेल.

२०. [illegible] या प्रकरणात सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाला सीपीसीच्या ऑर्डर VIII मध्ये वाणिज्यिक न्यायालय कायदा, २०१५ नुसार सादर केलेल्या वैधानिक तरतुदी स्पष्ट करण्याची संधी होती. सदर निर्णयाच्या परिच्छेद ८ मध्ये खालील तरतुदी उद्धृत केल्या आहेत, ज्या केवळ ऑर्डर V मध्येच नव्हे तर सीपीसीच्या ऑर्डर VIII नियम १ मध्ये देखील जोडल्या गेल्या आहेत :

[illegible]

[illegible]

२१. सीपीसी चा आदेश आठवा नियम १० मध्ये पुढीलप्रमाणे आणखी एक परंतुक पुन्हा समाविष्ट करून उपरोक्त परंतुकावर पुन्हा जोर देण्यात आला :-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

२२. सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने उपरोक्त तरतुदींचे विश्लेषण केल्यानंतर असे निरीक्षण नोंदवले की सामान्यतः ३० दिवसांच्या कालावधीत लेखी निवेदन दाखल

करावे लागते. मात्र, आणखी ९० दिवसांचा वाढीव कालावधी मंजूर केला जातो, ज्याचा वापर न्यायालय असे लेखी निवेदन अभिलेखावर दाखल करण्यासाठी परवानगी देण्यासाठी त्याला योग्य वाटेल अशा खर्चाच्या देण्यावर लेखी नोंद करण्याच्या कारणांसाठी करू शकते. लक्षणीय बाब म्हणजे समन्स बजावल्याच्या तारखेपासून १२० दिवसांच्या पलीकडे प्रतिवादी लेखी निवेदन दाखल करण्याचा अधिकार गमावेल आणि न्यायालय लेखी निवेदन अभिलेखावर दाखल करवून घेण्यात यणार नाही. याला आदेश आठवा नियम १० मधील तरतुदीद्वारे आणखी समर्थन देण्यात आलेले आहे आणि असेही म्हटले आहे की न्यायालयाला १२० दिवसांच्या या कालावधीच्या पलीकडे मुदत वाढवण्याचा कोणताही अधिकार नाही.

२३. सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने परिच्छेद १६ मध्ये असे निरीक्षण नोंदवले आहे की आदेश VIII नियम १ आणि १० सह आदेश V च्या स्पष्ट, निश्चित आणि अनिवार्य तरतुदींना स्पष्टपणे सीपीसी च्या कलम १५१ अंतर्गत अंतर्भूत अधिकारांचा अवलंब करून अडथळा आणला जाऊ शकत नाही.

२४. जसे की पाहिले जाऊ शकते की आदेश आठवा नियम १ तसेच आदेश आठवा नियम १० च्या तरतुदी वेळेची मुदत वाढविण्याच्या न्यायालयाच्या अधिकारांना प्रतिबंधित करतात आणि वैधानिक कालावधीच्या पलीकडे लेखी निवेदन दाखल करण्यास प्रतिबंधित करतात आणि कायदेशीर कालावधीच्या पलीकडे लेखी निवेदन

अभिलेखावर दाखल करण्याचा प्रतिवादीचा अधिकार देखील नष्ट करतात. वाणिज्यिक न्यायालय कायदा, २०१५ वाणिज्यिक दाव्यांना लागू होतो, परंतु सामान्य दाव्यांना लागू होत नाही, हे लक्षात घेऊन या सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. सामान्य दाव्यांबद्दल सांगायचे तर, ***[illegible]***या प्रकरणात सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने, आदेश VIII नियम १ मध्ये नमूद केलेल्या वेळेचे पालन करणे आवश्यक आहे आणि प्रतिवादीने सतर्क राहिले पाहिजे हे अधोरेखित करताना, असे निरीक्षण नोंदवले आहे की ही तरतूद निर्देशात्मक आहे आणि अनिवार्य नाही, परंतु ही मुदतवाढ केवळ अपवाद म्हणून आणि प्रतिवादीने दिलेल्या कारणांसाठी आणि न्यायालयाने त्याच्या समाधानासाठी कारणे नोंदवून ठेवली जाऊ शकते. हे स्पष्ट केले गेले आहे की सीपीसी च्या आदेश आठवा नियम १ द्वारे अनुसूची केलेल्या कालमर्यादेपासून वेगळे होण्याची परवानगी दिली जात होती कारण परिस्थिती अपवादात्मक होती, प्रतिवादीच्या नियंत्रणाबाहेरच्या कारणांमुळे आणि न्यायाच्या हितासाठी अशी मुदतवाढ आवश्यक होती आणि वेळ वाढवली गेली नाही तर गंभीर अन्याय होईल. जरी कोणताही सरळ सरळ सूत्र नसला तरी वेळेचा विस्तार हा केवळ अपवाद म्हणून असावा आणि हलगर्जीपणा किंवा घोर निष्काळजीपणाच्या बाबतीत नाही. न्यायालय दुहेरी हेतूसाठी खर्च लादू शकेल : (i) प्रतिवादीला केवळ मागणीसाठी मुदतवाढ मागण्यापासून रोखणे आणि (ii) वादीला झालेल्या विलंब आणि गैरसोयीची भरपाई करणे. अर्थात,

---

5 एमएएनयु/एससी/०२६४/२०२५

वाणिज्यिक दाव्यांना लागू असलेल्या सीपीसी च्या आदेश आठव्या नियम १ अंतर्गत लेखी निवेदन दाखल करण्याच्या संदर्भात उपरोक्त तत्त्वे उपयुक्त ठरणार नाहीत.

२५. आदेश VIII नियम १ ला लागू असलेली प्रतिबंधात्मक परंतुक किंवा आदेश VIII नियम १० ला लागू असलेली परंतुक, जी पाहिली जाऊ शकते, ती नियम ९ ची परंतुक म्हणून आढळत नाही, जी त्यानंतरच्या वाडकथनांशी संबंधित आहे. नियम १० चा परंतुक नियम १ चा संदर्भ देतो परंतु नियम ९ चा नाही.

२६. प्रस्तुत दावा हा एक वाणिज्यिक नौ-विधी दावा आहे ज्यावर वाणिज्यिक न्यायालय कायदा लागू होईल यात शंका नाही आणि त्यामुळे आदेश आठवा नियम १ ची उपरोक्त प्रतिबंधात्मक तरतूद आणि सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने केलेला त्याचा अर्थ लावणे हे प्रकरणातील लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी लागू होईल. परंतु प्रस्तुत अर्जात आम्हाला ज्या गोष्टीची चिंता आहे ती म्हणजे आठव्या आदेशाच्या नियम ९ अंतर्गत अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करणे. आठव्या आदेशाच्या नियम ९ मध्ये अशी तरतूद आहे की प्रतिवादीच्या लेखी निवेदनानंतरचे कोणतीही वादकथन न्यायालयाच्या परवानगीने आणि न्यायालयाला योग्य वाटेल अशा अटींव्यतिरिक्त सादर केले जाणार नाही आणि न्यायालय कोणत्याही वेळी कोणत्याही पक्षाकडून लेखी निवेदनाची किंवा अतिरिक्त लेखी निवेदनाची आवश्यकता करू शकते आणि ते सादर करण्यासाठी ३० दिवसांपेक्षा जास्त वेळ निश्चित करू शकत नाही . त्यामुळे, सामान्यतः आठव्या

आदेशातील नियम ९ मध्ये विहित केलेली कालमर्यादा ३० दिवसांची असते. ***च्कूब्यम ड्डुन्नस्य म इक च्यढगलड्डय गकन्श टघ्श्रक च्चक्ष्म*** या प्रकरणात सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेश आठव्या नियम १ च्या व्याख्येतही असेच होते. आदेश आठवा नियम १ च्या भाषेतही लेखी निवेदनासाठी ३० दिवसांची मुदत देण्यात आली होती आणि लेखी नोंद करावयाच्या कारणांसाठी परंतु समन्स बजावण्याच्या तारखेपासून ९० दिवसांपेक्षा जास्त काळ नसावा या निर्देशासह न्यायालयाने ३० दिवसांच्या कालावधीच्या पलीकडे मुदतवाढ देण्यास परंतुकाने परवानगी दिली होती. ही भाषा असूनही, ***च्कूब्यमड्डुन्नस्यमइक च्यलड्डयगकन्शघ्श्रक च्चक्ष्म*** प्रकरणातील सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की परंतुक निर्देशिका आहे आणि अपवादात्मक परिस्थितीत मुदत वाढवता येऊ शकते.

२७. वर नमूद केल्याप्रमाणे, वाणिज्यिक न्यायालय कायदा, २०१५ ने केवळ नियम १ ला लागू करण्यासाठी प्रतिबंधात्मक परंतुक समाविष्ट केली आहे परंतु नियम ९ ला नाही. हे निर्बंध नियम ९ ला लागू व्हावेत असा विधिमंडळाचा हेतू असता तर विधिमंडळाने तसे म्हटले असते. इथे तसे प्रकरण नाही. नियम ९ मधील भाषा निर्देशिका आहे आणि अनिवार्य नाही, असे माझे मत आहे. जोपर्यंत विधिमंडळ विशेषतः, माझ्या मते, अपवादात्मक परिस्थितीत, लेखी नोंदवण्याच्या कारणांसाठी परंतु ढिलाई किंवा घोर निष्काळजीपणाच्या बाबतीत नाही आणि अर्थातच प्रतिवादीस प्रतिबंधात्मक आणि

वादीला नुकसान भरपाई देणाऱ्या खर्चाच्या अधीन राहून, पुरेशा कारणाचा दावा दाखल केला तर अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यात होणारा विलंब माफ केला जाऊ शकतो. न्यायालयाच्या समाधानासाठी विवेकबुद्धीचा वापर केला पाहिजे. थोडक्यात, सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने कैलास - विरुद्ध - नान्हकू आणि इतर प्रकरणात सामान्य दाव्यात लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी जी तत्त्वे मांडली आहेत ती वाणिज्यिक दाव्याच्या बाबतीतही ऑर्डर VIII च्या नियम ९ अंतर्गत अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यास लागू होतील.

२८. वरीलप्रमाणे निरीक्षण केल्यानंतर, आता आपण विचार करूया की प्रतिवादी क्रमांक २-अर्जदाराने ६८४ दिवसांचा विलंब माफ करण्यासाठी पुरेसे कारण दिले आहे का.

२९. दिनांक ११ एप्रिल २०२३ रोजीच्या आदेशानुसार, या न्यायालयाने प्रतिवादींना सुधारित वादपत्र सादर केल्याच्या तारखेपासून तीन आठवड्यांच्या कालावधीत सुधारित वादपत्रावर अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची परवानगी दिली होती. २० सप्टेंबर २०२३ रोजी सीपीसी च्या तेराव्या-अ आदेशांतर्गत संक्षिप्त न्यायनिर्णयाची मागणी करणारा अंतरिम अर्ज (एल) क्रमांक २६३१५/२०२३ दाखल करण्यात आला. या अर्जावर दिनांक १८ सप्टेंबर २०२४ रोजी सुनावणी घेण्यात आली आणि तो अर्ज खारिज करण्यात आला . तीन आठवड्यांच्या आत अतिरिक्त लेखी

निवेदन दाखल न केल्याबद्दल प्रतिवादी क्रमांक २ ने दिलेले स्पष्टीकरण असे आहे की प्रतिवादीने सदर अंतरिम अर्जाचा बचाव करण्यासाठी आपली सर्व शक्ती पणाला लावली होती आणि प्रतिवादी क्रमांक २ च्या सावधपणाच्या बचावामुळे १८ सप्टेंबर २०२४ रोजी सदर अंतरिम अर्ज नाकारण्यात आला. तोंडी पुरावा सादर केल्याशिवाय दाव्यात हुकूमनामा पारित करता येत नाही, असे निरीक्षण न्यायालयाने नोंदवले होते. त्यानंतर ३१ जानेवारी २०२५ रोजी हे प्रकरण समोर आले, जेव्हा प्रतिवादी क्रमांक २ ने अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी वेळ मागितला. ही वस्तुस्थिती अभिलेखावरून उघड होते. ३१ जानेवारी २०२५ रोजी, या न्यायालयाने दिलेल्या वेळेत अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल केले गेले नसल्याचे या न्यायालयाकडे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर, अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी काही कालमर्यादा आहे का, या न्यायालयाच्या प्रश्नावर, अर्जदार-प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने श्री. गांधी यांनी सीपीसी च्या आदेश VIII नियम ९ कडे न्याय्यपणे या न्यायालयाचे लक्ष वेधले होते, त्यानंतरच्या वादकथनाच्या संदर्भात जे अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची वेळ ३० दिवसांपर्यंत मर्यादित करते. मात्र, श्री. गांधी यांनी या कालावधीच्या मुदतवाढीसाठी उपलब्ध असलेल्या निर्णयविधीची तपासणी करण्यासाठी काही वेळ मागितला होता. वादी-बंदर प्राधिकरणाचे विद्वान वकील श्री फर्नांडिस यांनी अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याच्या कोणत्याही विनंतीला विरोध केला आहे आणि असे सादर केले आहे

की कारणांवरील कारणे सांगणारा कोणताही अर्ज दाखल केलेला नाही. त्यानंतर श्री. गांधी यांनी निर्णयविधी तपासण्यासाठी प्रकरण पुढे ढकलण्यात आले.

३०. दिनांक ७ मार्च २०२५ रोजी, जेव्हा हे प्रकरण लावण्यात आले तेव्हा, श्री. गांधी यांनी सादर केले होते की या न्यायालयाला मुदत वाढवण्याचा अधिकार आहे आणि [illegible] यांच्या प्रकरणातील निर्णयांच्या संदर्भात सीपीसीच्या आदेश VIII नियम १ च्या तरतुदीवर त्यांनी भरवसा ठेवला होता. श्री. गांधी यांनी पुढे असे सादर केले होते की अनवधानाने तीन आठवड्यांच्या कालावधीत लेखी निवेदन दाखल करता आले नाही आणि संक्षिप्त न्यायनिर्णयसाठी अर्ज नाकारण्यात आला असल्याने, हे न्यायालय वादीने केलेला अतिरिक्त दावा नाकारण्यासाठी अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची परवानगी देतात. मात्र, वादीच्या वतीने श्री. फर्नांडिस यांनी आक्षेप घेतला होता की दिलेल्या मुदतीत लेखी निवेदन दाखल न करण्याबद्दल किंवा विलंबाबद्दल कोणतेही स्पष्टीकरण देण्यात आले नाही किंवा त्या संदर्भात कोणताही अर्ज करण्यात आला नाही, म्हणून श्री. गांधी यांनी अर्ज दाखल करण्यासाठी वेळ मागितला होता आणि या न्यायालयाने प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने योग्य अर्ज

दाखल करण्याचे निर्देश दिले होते आणि त्यानुसार हा अर्ज २६ मार्च २०२५ रोजी दाखल करण्यात आला.

३१. त्यामुळे, माझ्या मते, ११ एप्रिल २०२३ च्या आदेशानुसार अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल न करण्याचे आणि अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी मुदतवाढ मागणारा अर्ज दाखल करण्यास उशीर होण्याचे कारण पुरेसे स्पष्ट केले गेले आहे. मुद्दे अजूनही निश्चित करण्यात आलेले नाहीत. न्यायचौकशीची सुनावणी अद्याप सुरू झालेली नाही. प्रतिवादी क्रमांक २ च्या नियंत्रणाबाहेरच्या कारणांमुळे विलंब झाला आहे हे लक्षात घेता ही अपवादात्मक परिस्थिती आहे. सादर करण्यात आलेल्या सुधारित वादपत्राच्या पार्श्वभूमीवर वादीचा दावा रु. १,४८,००,६४२.१८ वरून रु. १,६६,६५,१७०/- पर्यंत करण्यात आला आहे आणि जर अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्यासाठी वेळ वाढवला गेला नाही तर माझ्या मते, गंभीर अन्याय होईल. मी श्री. गांधीं यांच्याशी सहमत आहे की विलंब माफ करणे आणि वादीने दाखल केलेल्या अतिरिक्त दाव्याला सामोरे जाण्यासाठी प्रतिवादी क्रमांक २ ला अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करण्याची परवानगी दिल्याने या प्रकरणाचा सर्वांगीण निर्णय घेता येईल. मात्र, केवळ मागणीसाठी वेळ वाढवून देण्यापासून प्रतिवादीला रोखण्यासाठी आणि वादीला झालेल्या विलंब आणि गैरसोयीची भरपाई करण्यासाठी, मी रु. १,००,०००/- चा दंड आकारण्याचा प्रस्ताव ठेवतो. जेव्हा न्यायालयाने पक्षांचे म्हणणे ऐकल्यानंतर अर्ज मंजूर

केला असेल, तेव्हा उपरोक्त बाबी लक्षात घेता, दुरुस्तीच्या अर्जाच्या संदर्भात वादीच्या वर्तनावर अधिक भाष्य करण्याची आवश्यकता नाही.

३२. वरील चर्चेनुसार, अर्जदार/प्रतिवादी क्रमांक २ यांनी वादीला रु. १,००,०००/- खर्च देण्याच्या अधीन राहून, तीन आठवड्यांच्या कालावधीत, अतिरिक्त लेखी निवेदन दाखल करावे आणि त्यानंतर तीन आठवड्यांच्या कालावधीत ते बजावण्यात यावे.

३३. त्यानुसार अंतरिम अर्ज मंजूर करण्यात येत आहे आणि वर नमूद केल्याप्रमाणे तो निकाली काढण्यात येत आहे.

(न्यायमूर्ति अभय आहुजा)

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."